

Margaret Wise Brown
De vrouw die van zichzelf was

Haar Gouden Boekjes worden nu al vijftig jaar verkocht. Twee ervan, 'Vijf brandweermannetjes' en 'De kleine Indiaan', zijn zelfs op tv vertoond. In Amerika kent iedereen haar werk, maar in Nederland is zij nog altijd onbekend.

Het is met favoriete schrijvers net als met geliefden. Een verbijsterende eerste indruk, maar ook misverstanden en verwaarlozing gaan aan een levenslange bewondering vooraf. Toen ik mijn eerste boekje van Margaret Wise Brown in handen kreeg, stond ik er niet eens bij stil dat zij de schrijfster was. Het boekje in kwestie heette *'De hondenmatroos'*. Het was één van de deeltjes uit de beroemde 'Gouden Boekjes' reeks, gebaseerd op de Amerikaanse 'Golden Books' en vertaald en bewerkt door Annie M. G. Schmidt en Han G. Hoekstra.

'De hondenmatroos' gaat over een hond die weet wat hij wil. *'Op zee werd hij in een vliegende storm geboren'*, begint het. *'Skipper heette hij, en hij was een hond en tegelijk een matroos'*. Boven deze openingszinnen zien we een tekening van een terriër op het dek van een schip. We zijn midden op zee. Het stormt. De boot hangt scheef. Enorme golven slaan over het dek. Maar de hond laat zich niet van de wijs brengen. Met zijn beide poten houdt hij het stuurwiel beet. Ook al kost het zichtbaar moeite, hij blijft kalm en kijkt geconcentreerd vooruit.

Vijftien jaar geleden kreeg ik het boekje als geschenk van mijn aanstaande. "Daarom!" staat er als opdracht op het titelblad. En inderdaad kan ik ook nu nog raden waarom. Het was niet alleen een blijk van liefde, maar ook een aansporing. Ik was (en ben) een draler, een uitsteller. Hoofdpersoon Skipper is heel anders. Hij doet wat hij wil. Wanneer hij na zijn spectaculaire geboorte op een boerderij is beland, wil hij terug naar zee. En

daarom gáát hij naar zee. Zonder te aarzelen trekt hij er op uit. Het levert direct al een prachtige passage. Want, vraagt Skipper zich af, hoe kom je bij de zee?

Toen zag hij een groot vliegtuig. Het zou juist de lucht in gaan. "Wie gaat er mee?", werd er geroepen. Maar Skipper wilde de lucht niet in.

Toen zag hij een onderzeeboot. "Wie gaat er mee?", werd er geroepen. De boot zou juist onder water gaan. Maar Skipper wilde niet onder water.

Afbeelding 1 Skipper, de hond die het zeegat koos.

Wie wordt er nou niet meegesleept door die bezwerende herhaling? Haastig lezen we verder. Er passeren nog een autootje en een ondergrondse trein. ‘Wie gaat er mee?’, horen we steeds weer. Maar Skipper stapt niet in. Het verhaal bestaat ook als luisterboek, voorgelezen door de Paul de Leeuw, met muziek van Henny Vrienten. Daar nemen die luttele zinnen wel een paar minuten in beslag. Opgezweept door een compleet orkest uit Henny’s synthesizer weerklinkt het ‘Wie er gaat er mee?’ telkens met nog meer overtuigingskracht. Ten slotte bereikt Skipper de kust. Gelukkig, daar ligt een schip. Skipper kan op reis.

Zoals bij alle Gouden Boekjes ontbreken ook bij ‘De hondenmatroos’ de namen van de schrijfster en de tekenaar op de omslag. Ongetwijfeld een list van de afdeling marketing die er voor moet zorgen dat je de bijna honderd verschillende boekjes – waarvan er inmiddels al 2 miljard¹ zijn verkocht – ervaart als één samenhangende reeks. Hetzelfde gebeurt op de bijbehorende Internet site. Wel een algemene lofzang op de helderheid en de herkenbaarheid van alle deeltjes, maar over de eigenlijke makers geen woord. Pas als je ‘De hondenmatroos’ open slaat, blijkt dat het door Margaret Wise Brown geschreven is.

De jaren gingen voorbij en dankzij de geboorte van mijn zoon leerde ik geleidelijk ook andere door haar geschreven gouden boekjes kennen. Ik noem er hier een stel, zodat iedereen in de opsomming zijn eigen favorieten terug kan vinden. Zo zijn er bijvoorbeeld: ‘Vijf brandweermannetjes’, ‘De kladderkatjes’, ‘De zeven postbodes’, ‘De kleine indiaan’ en ‘Meneer de hond’. De eerste vier deeltjes uit deze rij zijn gewone, goed gecomponeerde kinderboekjes, die precies aansluiten op de behoeften van hun lezers en inmiddels al zestig jaar jong. Bewonderenswaardig vakwerk, maar geen boekjes die je nog eens gaat herlezen wanneer de driewieler en de pluchen beer eenmaal het huis uit zijn. Anders is het met ‘Meneer de hond, de hond die van zichzelf was’. Hoofdpersoon is Crispin’s Crispian, zo genoemd naar

¹ Ja echt, 2 miljard. Het is geen schrijffout.

Margaret’s eigen terriër. Crispian zelf was weer vernoemd naar een personage uit Shakespeare’s ‘Henry V’. Vertaler Han. G. Hoekstra wist dat niet en doopte hem ‘Boudewijns Basje’. Het zal niet de enige keer zijn dat een Nederlandse vertaling van Margaret’s werk luchtiger uitvalt dan het origineel.

Basje is een hond die geen baas heeft. Op een dag komt hij een jongetje tegen.

*“Wie ben jij en wie is je baas?” vroeg het jongetje.
“Ik ben Basje en ik heb geen baas, ik ben helemaal alleen van mezelf,” zei de hond, “en wie ben jij?”
“Ik ben een jongen,” zei de jongen, “en ik ben ook van mezelf.”*

Ze herkennen elkaar direct als gelijken en het jongetje trekt in bij Basje. Samen delen ze de maaltijd (niet helemaal trouwens, het jongetje houdt zijn lamskotelet voor zichzelf, maar hij doet wel braaf wat groenten in de gemeenschappelijke soep) en wanneer het ten slotte nacht wordt, kruipen ze naast elkaar, elk in hun eigen bedje.

Dan rolde hij² zichzelf op tot een warm, klein hoopje en ging slapen. En hij droomde z’n eigen dromen. Dat was wat de hond die van zichzelf was, deed. En wat deed het jongetje dat van zichzelf was? Het jongetje dat van zichzelf was, rolde zich op tot een warm, klein hoopje en ging slapen. En het droomde z’n eigen dromen. Dat was wat het jongetje, dat van zichzelf was, deed.

Opmerkelijk, die nadrukkelijke lofzang op de zegeningen van het zelfbeschikkingsrecht, vooral in een boekje voor peuters en kleuters. Ik vermoed dat Margaret Brown hiertoe werd geïn-

² I.e. Basje.

spireerd door haar eigen hond. Honden – net als alle dieren trouwens – zijn immers altijd van zichzelf. Wie aan deze theorie twijfelt moet maar eens een dromende hond bekijken: de siddering die door het warme hondenlijf vaart als hij aan iets fijns moet denken, de verzaligde zucht waarmee het slapende dier zich strekt. Ooit komt er een religie die zal leren dat de Schepper onze wereld uitsluitend heeft gespaard om dit ene schouwspel te bewaren. Geen hond was trouwens zo zeer van zichzelf als Margaret's eigen Crispian, specialist in het verscheuren van bekleeding en de schrik van burens en vrienden. Desondanks kun je niet anders dan vermoeden dat Basje's onafhankelijkheid vooral wordt bejubeld omdat zoiets voor Margaret zèlf belangrijk is. Deze indruk wordt zelfs onontkoombaar als je weet dat Basje's speciale hondenhok-van-twee-verdiepingen, getekend door Garth Williams, sprekend lijkt op Margaret's eigen huis.

Afbeelding 2 Margaret en haar hond Crispian

Dan valt plotseling op hoeveel 'De hondenmatroos' en 'Meneer de hond' gemeen hebben: in beide boeken ontmoeten we twee terriërs die zich van niemand iets aantrekken en die volkomen autonoom in de wereld staan. Het maakte me nieuwsgierig. Wie was eigenlijk die Margaret Wise Brown? En welke tragedies leverden mogelijk de inspiratie voor haar helden?

Een beetje speurwerk leert dat Margaret ('Brownie' voor haar vrienden) in het Engelse taalgebied een bekende schrijfster is. Ze werd geboren in New York en leefde van 1910 tot 1952. Ze was – in tegenstelling tot wat de thema's in haar werk suggereren – een vrolijke, zeer flamboyante vrouw, het middelpunt van elk feest. Ze leefde royaal van haar ruim vijftig boeken en ze had vele, vaak beroemde vrienden. Haar flirt met de kroonprins van Spanje, Juan Carlos spreekt tot de verbeelding, maar belangrijker voor Margaret waren haar jarenlange, pijnlijke liefdesrelatie met de actrice Michael Strange en haar gelukkige verhouding met James Stillman Rockefeller. Legio zijn de verhalen over haar practical jokes. Thuis bond ze bijvoorbeeld kersen en citroenen aan een ingepotte boom om haar kennissen met haar groene vingers te imponeren en bij haar buitenhuis betaalde ze een plaatselijke visser om de vallen in de beekjes met kreeften te vullen, zodat iedereen versteld zou staan van het gemak waarmee ze aan haar avondeten kwam. Samen met haar vrienden richtte ze de 'Bird Brain Society' op. Als een lid daartoe de behoefte voelde, kon hij een willekeurige dag uitroepen tot Kerstmis, waarna het gezelschap bijeen kwam om het te vieren.

Margaret had zelf geen kinderen. Haar talent voor het schrijven van kinderboeken ontdekte ze tijdens haar opleiding tot docent aan de 'Bank Street Experimental School' in New York City. 'Bank Street' was een vernieuwende school, waar onderzoek werd gedaan naar de ontwikkeling van kleuters en schoolkinderen. De school werd door vooraanstaande wetenschappers uit allerlei disciplines bezocht. De leerling-docenten werkten

mee aan het onderzoek, terwijl ze tegelijkertijd mee hielpen in de klas. Margaret en haar medestudenten werden aangemoedigd om de kinderen met een open geest te observeren en ze kregen lessen in schilderen, dans, pantomime en muziek om hun zintuiglijke gevoeligheid te vergroten.

Spil en opperhoofd van deze schijnbaar anarchistische bende was Lucy Sprague Mitchell. De resultaten van het door haar uitgevoerde onderzoek waren baanbrekend. Zo ontdekte ze dat het eerste taalgebruik van kinderen niet voortkomt uit een behoefte tot communicatie. Kinderen beginnen al met klanken te spelen lang voordat de woorden iets voor hen betekenen. Hun interesse wordt dan vooral gewekt door ritme en geluidspatronen. Op basis van het uitgevoerde onderzoek had Mitchell zelf een kinderboek geschreven. Die verhalenbundel, het *'Here and Now Story Book'*, was een succes geworden, maar Mitchell had zelf geen literaire ambities. Daarom nodigde ze in 1936 Margaret en enkele medestudenten uit om mee te werken aan een vervolg. Kort daarna stuurde Margaret een verhaal naar een gerenommeerde uitgever. Die hapte en binnen een paar jaar later hadden tientallen verhalen van Margaret de boekwinkel bereikt en werkte ze met vele uitgevers tegelijk.

Allesbepalende tragedies of gruwelijkheden kende Margaret's leven niet. Haar vroegtijdige dood was het gevolg van een embolie. Ze stierf door een bloedprop die naar haar hersenen schoot, juist toen ze haar been de lucht in zwaaide om haar voor spoedige herstel van een eerder uitgevoerde operatie te illustreren. Gewoon pech dus. Géén overdosis cocaïne en ook geen sprong van een hoteldak. Maar dat wil natuurlijk nog niet zeggen dat Margaret altijd onverkort gelukkig was. Uit zijn aan Margaret gewijde biografie, *'Awakened by the Moon'*, leren we van Leonard Marcus dat Margaret zich ondanks haar enorme vriendenkring vaak van haar omgeving vervreemd voelde. Regelmatig be kroop haar het gevoel dat elk contact oppervlakkig was en dat ze alleen door het spelen van een rol haar naasten kon berei-

ken. Aangedaan door het gestrande huwelijk van haar ouders en de teleurstellingen in haar eigen liefdesleven ging ze in 1940 in psychoanalyse. Dat was beslist geen onverdeeld genoegen, zo lezen we in een brief aan haar geliefde Michael Strange:

"To go in to that hour feeling suddenly alone on the rock itself with no one. Every one you love is lost. You may blame your own childishness and stupid loving or not. This is an experience of desolation, curses and prayers and terrible tears."

Dat zegt al veel, maar als we Margaret willen begrijpen, hoeven we ons echt niet alleen tot haar biografie te beperken. We kunnen ook gewoon haar werk lezen. Want dat is eigenlijk het verrassende: dat sommige van die piepkleine boekjes voor peuters en kleuters zo diep gaan, dat we haar daaruit werkelijk leren kennen. Zo zie je, echte schrijvers ontdek je overal. Heus niet alleen in romans, maar bijvoorbeeld ook in kinderboeken.

Margaret werd in Verenigde Staten het meest bekend door twee prentenboekjes: *'The Runaway Bunny'* en *'Goodnight Moon'*. Beide boekjes zijn ook nu nog gemakkelijk te bestellen. Mijn eigen, pas verworven exemplaar van de *'The Runaway Bunny'* meet ongeveer tien bij tien centimeter. De kartonnen bladzijden zijn ongeveer een millimeter dik, zodat het niet geeft als de geïnteresseerde lezer er eens onverhoopt in bijt. Bovenaan de eerste bladzijde zien we een pentekening van een klein, wit konijn dat samen met zijn moeder door de velden rent.

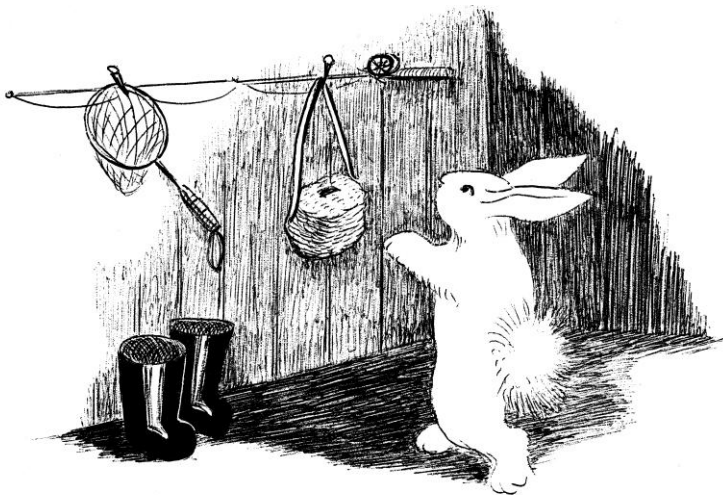
*Once there was a little bunny who wanted to run away.
So he said to his mother, "I am running away."
"If you run away," said his mother, "I will run after you.
For you are my little bunny."*

We slaan de bladzijde om. Nu zien we hetzelfde kleine konijn, terwijl het onder water zwemt in een beek.

*"If you run after me," said the little bunny,
"I will become a fish in a trout stream
and I will swim from you."*

Volgende bladzijde. Moeder inspecteert een hengel en een vangnet.

*"If you become a fish in a trout stream," said his
mother,
"I will become a fisherman and I will fish for you."*

Afbeelding 3 De Runaway Bunny

Zo gaat het verder. Telkens bedenkt het kleine konijn een andere ontsnapping en telkens blijkt dat zijn moeder hem – in welke hoedanigheid ook, en waar ook ter wereld – zal volgen en vinden. Leonard Marcus betoogt in zijn *'Awakened by the Moon'*

dat het kleine konijn helemaal niet weg wil lopen. Waarom zou hij anders zijn plan onthullen? Margaret schijnt als meisje zelf eens een soortgelijke weglooppoging te hebben ondernomen. Om zeker te zijn van het gewenste resultaat had zij haar vluchtroute van te voren aan een bevriende buurman onthuld. Blijkbaar wilde Margaret helemaal niet weg. Het ging er maar om dat iemand haar zou missen en genoeg van haar zou houden om naar haar te zoeken.

Met een totale oplage van vier miljoen exemplaren bleek ook de opvolger van *'The Runaway Bunny'*, *'Goodnight Moon'*, een kaskraker. Ook dit keer is de hoofdpersoon een konijn. Een tekening uit *'The Runaway Bunny'* hangt bij hem als schilderij aan de muur. We treffen het konijn in bed. Het boekje begint met de geruststellende stem van een volwassene die elk voorwerp in de kamer benoemt. Daarna volgt de stem van onze hoofdpersoon konijn. Alle voorwerpen – en ook de sterren en de lucht – spreekt hij aan alsof ze leven en hij wenst ze stuk voor stuk welterusten, net zo lang tot hij zelf in slaap gevallen is.

Ongetwijfeld zijn we hier getuige van een ritueel dat elke avond opnieuw moet worden uitgevoerd voordat de vertrouwde wereld van alledag kan worden ingeruild voor het onbekende koninkrijk van de slaap. Het afscheid nemen gebeurt zo kalm en zo toegewijd dat het haast doet denken aan een gebed. Je voelt dat het konijn bevriend is met alles wat hij ziet. Leonard Marcus vertelt in zijn biografie dat Margaret als jong meisje nauwelijks vrienden kon maken doordat ze wel vier keer van lagere school moest wisselen. In plaats daarvan sloot ze het landschap in haar hart, werd ze vrienden met alle kleine beesten die ze ontdekte en als huisdier hield en met de wilde bloemen, de bomen, de lucht en het water.

Haar hele leven zou het Margaret makkelijker vallen om zich aan het landschap te hechten dan aan mensen. Zo voelde ze iedere zomer weer de noodzaak om zich terug trekken in Vinalhaven, een vrijwel uitgestorven eiland met een overweldigende

natuur. Ze had daar een vakantiehuisje aan de rand van een steile klif, zonder elektriciteit en zonder stromend water. Het regenwater waarmee zij zich waste werd opgevangen in een tinnen teil. Haar op Vinalhaven geïnspireerde boekje, *“The Little Island”*, heeft altijd een speciale plek in Margaret’s hart gehad en waarschijnlijk wordt Margaret’s levensgevoel hier ook het beste in uitgedrukt. Het ziet er in elk geval beeldschoon uit, dankzij de weergaloze illustraties van Leonard Weisgard.

“The Little Island” vertelt het verhaal van een klein eiland, midden in de oceaan. De winden blazen er over heen en het getij rijst en daalt over het strand. Pagina’s achtereen worden we betoverd door beschrijvingen van de natuur: de spinnen die met hun webben tegen de wind in zeilen, de kleine bloempjes wit en blauw, de vergeet-mij-nietjes, de bloesems in de perenbomen, de kreeften die hun kleintjes grootbrengen in de zee en de zeeleuwen die slapen in de zon. Op een dag arriveert er een zeilboot met aan boord een kleine poes:

*“What a little land,” said the kitten.
“This little Island is as little as Big is Big.”
“So are you,” said the Island.
“Maybe I am a little Island too,”
said the kitten –
“a little fur Island in the air.”*

Toch herbergt dit eiland een geheim. Want, zo verneemt de poes van een door hem gevangen vis, anders dan je zou verwachten, staat ook dit eiland niet los op zichzelf. Onder, in de zee blijkt alle land één land. Als hij dit hoort beginnen de ogen van de kat te glimmen. Kort daarna volgt de passage die zo typerend is voor Margaret’s werk:

*Nights and days came and passed (-)
And it was good to be a little Island.*

*A part of the world
and a world of its own
all surrounded by the bright blue sea.*

Een onbevungen eenling in een bezield universum: dat lijkt me een goede samenvatting van Margaret Wise Brown’s schrijverschap.

Wiebe Brouwer, 25/4/2011

Nicolaas Lublinkstraat 19,
1111 EM Diemen,
kunzelbrouwer@hetnet.nl
020 – 4020821.

Bibliografie:

- Leonard S. Marcus, *“Margaret Wise Brown, Awakend by the Moon”*, HarperCollins, New York, 2001.
- Margaret Wise Brown en Garth Williams, *“De hondenmatroos”*, een gouden boekje bewerkt door Han G. Hoekstra, Uitgeverij Rubinstein.
- Margaret Wise Brown en Garth Williams, *“Meneer de hond, de hond die van zichzelf was”*, een gouden boekje bewerkt door Han G. Hoekstra, Uitgeverij Rubinstein.
- Margaret Wise Brown and Clement Hurd, *“The Runaway Bunny”*, HarperCollins, New York.
- Margaret Wise Brown and Clement Hurd, *“Goodnight Moon”*, HarperCollins, New York.
- Margaret Wise Brown and Leonard Weisgard, *“The Little Island”*, Dragonfly Books, New York.